

**Restorasyon Sorunları Çerçevesinde
Nuruosmaniye Camii**

Nuruosmaniye Mosque Within the Frame of the Restoration Problems

Sait Durak | *Rest. Mimar, Nuruosmaniye Camii Şantiye Şefi*

Çemberlitaş, Mahmutpaşa, Bayezid semtleriyle kuşatılan Nuruosmaniye Camii, tarihi Kapalıçarşı'nın bitişiğinde yer almaktadır. Camide yürütülen son restorasyon çalışmaları sırasında yapıyla ilgili ortaya çıkan teknik sorunlar, müdahale yöntemleri sayesinde giderilmiştir. Bu aşamada, şantiyedeki çalışmalar esnasında caminin bulunduğu konumdan dolayı zaman zaman çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır. Turizmin canlı olduğu bölgede, tarihi Çemberlitaş ve Kapalıçarşı'ya gelen ziyaretçilerin fazlalığı; camiye çıkan yolların dar ve yoğun oluşu düşünüldüğünde sorunların niteliği daha iyi anlaşılacaktır. Buna rağmen zaman çok iyi kullanılarak, çevresel problemlerin etkisi en aza indirgenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Problem, Nuruosmaniye Camii, şantiye, yoğunluk, konum.

Nuruosmaniye Mosque, surrounded by the Çemberlitaş, Mahmutpaşa and Bayezid neighborhoods, is placed near the Grand Bazaar. During the last restoration work in the mosque, the technical problems about the building were solved by the intervention methods. During this process, there were some extra problems because of the location of the mosque. The tourism vitality, surplus visitors of the Çemberlitaş and Grand Bazaar, narrow and density roads to the mosque are also the factors that increase the problems. Even so, by making the best of the time, the peripheral problems were minimized.

Keywords: Problem, Nuruosmaniye Mosque, construction site, density, location

Bir restorasyon uygulamasına başlamadan önce yapının sorunu nedir? Sorunun kaynağı nedir? Gibi sorunsalları tespit etmek gerekir. Bu tespitleri yapmadan kalıcı bir çözüm sağlanması mümkün değildir. Bu nedenle uygulamaya başlamadan evvel bu ve benzeri sorunların tespitleri yapılmış ve sonrasında uygulama işine başlanmıştır.

Caminin bulunduğu konum, İstanbul'da ticaretin ve medeniyetlerin merkezi olması nedeniyle kalabalığın ve hareketin eksik olmadığı Eminönü semtinin içindedir. Yerli ve yabancı ziyaretçilerin uğramadan geçmediği Kapalıçarşı'nın yanı başında olan caminin insan sirkülasyonunun çok yoğun olduğu (günlük ortalama 60.000 kişi) yürümek için bile yol bulamadığı bu bölgede yapılan kapsamlı restorasyon çalışması zor olmuştur.

Yapılan ilk çalışma, cami çevresinde can ve mal güvenliğinin sağlanması olmuştur. Bu nedenle insanların cami önünden Kapalıçarşı'ya geçiş için kullanılan yürüyüş alanlarında demir platformlar yapılarak, hareketlilik emniyetli olarak sağlanmıştır.

Cami yapısının içinde bulunduğu çevrenin karmaşıklığı, insan, trafik, yapılaşma faktörleri, bazen yapıya ulaşmayı

geciktirmiş, restorasyon için gerekli malzemelerin giriş-çıkışını; moloz nakillerinin akışındaki sürekliliği etkilemiştir. Buna rağmen, Vakıflar İstanbul Bölge Müdürlüğü ve Bilim Kurulu birlikteliğinde sorunlar kısa vadede çözüme kavuşturulmuştur.

İlk olarak yapının üst örtüsünden su alma sorunu olduğu tespit edilmiştir. Harim bölümü ve mahfillerin kubbe, tonoz ve duvarlarından içeriye su girişi olduğu görülmüştür. Üst örtü, yani kurşunlardaki sorunların, detay hataları, yırtılmalar ve erimeler sonunda üst kısımdan ve duvar derzlerindeki boşalmalardan, suyun buralardan içeriye geçiş yapmasına neden olduğu görülmüştür. Sorunun çözümü için kurşun örtü, detaylara uygun olarak yeniden yapılmıştır. Taş ve mermer derzlerinin dolguları yapıldı. Su akışı engellendikten sonra (yapı yeterince su aldığından) iç kısımdaki mermer ve taş yüzeylerin temizliğinde su kullanılarak yapılan temizlik yerine kumla yapılan kuru temizlik tercih edilmiştir. harim bölümünde bilim kurulunca uygun görülen mikro kumlama yöntemi ile (0.7- 1.0 bar arası basınçla) mermer ve taş temizliği yapılmıştır.

Cami bodrumundaki su sorununun nedeninin de buranın atıl olarak bırakılması ve kurşunluktan gizli dere ile

Fotoğraf 1. Kapalıçarşı'dan genel görünüm

Fotoğraf 2. Çemberlitaş Meydanı

Fotoğraf 3. Cami içindeki taş yüzeylerden ayrımtı

inen suyun, buraya moloz doldurulmuş olması nedeni ile tahliye kuyusuna ulaşamayıp, alanın tamamına yayılmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ayrıca, avlu suyunu merkezde toplayıp tahliye eden döşeme altındaki kanal sisteminin, avlu altındaki dükkan sahiplerinin kanal çıkış ağzını tıkayarak ve kanal kenarını kırmak suretiyle dışarı akışını önlemiş olmaları neticesinde, suyun içeri akmasına sebep oldukları görülmüştür. Caminin Harim zemininin sağ ve solunda bulunan iki adet su deposuna şebeke suyu bağlamak amacıyla delinerek geçirilmiş olan boruların iyi izole edilmemiş olmaları ve avlu zeminindeki

mermer döşemenin su sızdırması, bodrum katın su alma nedenleri olarak tespit edilmiştir. Buna bağlı olarak iç mekanda, havalandırma pencerelerin kapalı olması nedeniyle içeride hapis olmuş aşırı nem ve rutubet nefes almaz bir haldeydi. Hatta bu nedenlerden dolayı cami bodrumunda mantarlar, kalker ve sarkıtlar oluşmuştu. Cami bodrumu, İstanbul'un göbeğindeki bir caminin bodrum katından ziyade bir dağ mağarası görünümündeydi. Kısaca, cami hem alttan hem üstten su ve buna bağlı olarak oluşmuş aşırı rutubet ile kumpasa alınmış durumdaydı. Bodrumdaki sorunu çözmek için önce molozlar dışarı

Fotoğraf 4. Duvar yüzeyindeki tuzlanma

çıkartılarak, balçık tutmuş zemin temizlenmiştir. Havalandırma amaçlı açılan, ancak kapalı durumdaki pencere-ler işler hale getirilmiştir. Su depolarından gelen su da engellenmiştir. Kalker ve sarkıtlar oluşmuş kirli duvarlar, sulu mikro kumlama yöntemi ile temizlenerek, kirden arındırılmıştır.

Kapalıçarşı yangınlarından etkilenmiş olan caminin tamamında is ve kirden oluşmuş siyah bir kir tabakası mevcuttu. Yine uygun görülen garnet kullanılarak mikro kumlama yöntemi ile bu kir temizlenmiştir.

Fotoğraf 6. Madalyon içindeki yazılardan restorasyon öncesi ve sonrasına ait iki örnek

Yapı, dönemine göre mermer ve demir (kenet, zivana, gergi v.s.) çok kullanılmış eserlerden biridir. Sorunlar da buna dayalı olarak birbirini kovalar şekilde gelişmiştir. Su, nem, rutubet sonucu demirde paslanma, korozyon ve şişme meydana gelmiş, bu şişme mermerde ve taşa ise çok sayıda parça kopmalarına, yarılmalara ve çatlamalara sebep olmuştur. Parça kaybına uğramış olan taş ve mermerlerin tamiri için, tekrar korozyon oluşmaması amacıyla çürütülen taş ve mermerler içindeki mevcut demir kenet ve zivanaların pasları temizlenip, üzerine koruyucu boyalar sürülerek, sorunun yeniden oluşmasının önüne geçilmiştir. Çürütülen kısımlara konulan mermerlerde paslanmaz çelik zivana ve kenetler kullanılmıştır.

Harim içerisinde iskele ile ulaşılabilen aslan göğsü ve beden duvarları yüzeyinde çimentolu sıva tespit edilmiş ve bu sıvalar raspa edilmiştir. Belirli bölgelerde yapılan kalem işi araştırma raspaları sonucu özgün kalem işine rastlanmış ve Bilim Kurulu kararı ile mevcut kalem işinden bir kısım bırakılmak kaydı ile cami tamamında kalem işi araştırma raspası yapılarak, orijinal kalem işi ortaya çıkarılmıştır.

Fotoğraf 5. Cami içerisinde ayrıntılar

Fotoğraf 7. Yazılardaki kirlenme ve tuzlanma

Fotoğraf 8. Raspa yapıldığında ortaya çıkan özgün kalemşisine örnek

Harim bölgesinde yapılan araştırmalarda, somaki olan alanların aslında masif Marmara mermeri olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Caminin ceviz ağacından yapılmış orijinal kapı ve pencere kapaklarındaki yağlı boya, kimyasal yöntem-

Fotoğraf 9. Ahşaptaki mantarlaşma, çürüme ve böceklenmeye örnek

le temizlenmiştir. Temizleme sonucunda ortaya çıkan mantarlaşmış ve çürümüş kısımlar kesilerek, bunların yüzeyden ayrışması sağlanmıştır. Yerine, kendi malzemesinden parçalar eklenmiştir. Kurt deliklerine ise paraloid B72 enjekte edilerek, bu kısımlar sağlamlaştırılmıştır. Bu kapı ve pencere kapakları fümigasyon yöntemi ile mevcut böceklerle ve daha sonra oluşabilecek böceklenmeye karşı ilaçlanmış ve buna ek olarak gomalak cila ile orijinal hale getirilmişlerdir.

Hünkar mahfilindeki ahşap kafesler, minber ve kitabelerin altın varak kısımları temizlenmiş ve eksik kısımlara altın varak uygulaması yapılmıştır.